

SLUTRAPPORT

Jnr: 2009-1665

Projekt: Pilgrimsled Skaraborg

Stödmottagare: Skara kommun

Kontaktpersoner

Marie Wennerholm, Projektledare, 070-3939371, marie.wennerholm@skara.se

Agne Josefsson, Pilgrimspräst Skara Stift, 070-8122134, agne.josefsson@svenskakyrkan.se

Johanna Andersson, Protokollförare, 070-6017218, johanna.andersson@skara.se

Bakgrunden till projektidén

Turismens utvecklingspotential

Under perioden 1995-2005 ökade antalet jobb i Sverige inom turism- och besöksnäringen med ca 35 procent. Detta kan jämföras med att Sveriges totala sysselsättning under motsvarande period ökat med 7,5 procent. Ökningen fortsatte med 12,3 procent enbart under 2006 (*Fakta om svensk turism och turistnäring, NUTEK, 2007*)

Enligt prognosinstitutet vid SCB bedöms jobben inom industrin fortsätta minska medan jobben inom den privata tjänstefaktorn fortsätter öka. Sverige håller på att genomgå en strukturomvandling där allt färre arbetar inom den varuproducerade industrin medan allt fler arbetar inom tjänstesektorn. De turistintensiva branscherna "hotell och restaurang" samt "rekreation, kultur och sport" bedöms av SCB få en relativt kraftig tillväxt i jobb. Turism- och besöksnäringen har bidragit till fler arbetstillfällen i Sverige och spås fortsätta skapa jobb i framtiden. Turism- och besöksnäringen är en bransch i tillväxt.

Det finns en stor potential i att utveckla näringsverksamheten för inhemsk produktion, tjänsteföretag, konsumtion och för export baserad på en regions naturmiljöer, natur- och kulturarv. Bevarat, vårdat och utvecklat natur- och kulturarv samt kultur bidrar till att skapa attraktiva miljöer för såväl boende, besökare som företag. Turistnäringen har kommit att spela en allt viktigare roll för hållbar tillväxt i många regioner. En framgångsrik turistnäring genererar inte bara arbetstillfällen inom turistföretagen, utan leder även till viktig näringslivsutveckling, service och sysselsättning inom andra områden. Turism har en särskild stor betydelse för lands- och glesbygd med stora natur- och kulturvärden. (*En nationell strategi för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007-2013, Näringsdepartementet*)

Trender inom besöksnäringen

Rese- och Turistnäringen i Sverige redovisar ett antal drivkrafter för nya trender inom besöksnäringen:

- Resenären blir allt mer van att resa

- Resenären har blivit rörligare – geografiskt
- Resenären semestrar oftare men kortare
- Resenären har blivit mer aktiv under sin semester
- Befolkningen blir äldre – men mer aktiv
- Resenären har en ökad medvetenhet om kvalitet/genuinitet och miljö.

Dessa drivkrafter ligger till grund för ett antal trender inom besöksnäringen:

- Den största tillväxten sker i nya marknadssegment, inom alternativa resor (ej sol & bad)
- Intresset för destinationer som är nya/okända/unika och/eller har en oförstörd natur/kultur ökar.
- Människor söker efter upplevelser. På sin semester vill man ta del av utbildning, aktiviteter, evenemang och äventyr, utöva en hobby eller något som har med en livsstil att göra
- Distributionen av resor av resor förändras och blir alltmer individuell och sker i högre utsträckning via Internet

Pilgrimsvandring

Sedan ett par decennier har pilgrimsvandringar och pilgrimsleder åter blivit välbekanta ord i Svenska kyrkan liksom över stora delar av Europa. På medeltiden var pilgrimer ett vanligt inslag även i vårt lands religiösa liv. Genom Västra Götaland gick en av tidens stora leder, den som har sitt mål i Nidaros, det vill säga våra dagars Trondheim.

Fortfarande finns det mycket som påminner om den tiden. Klosterruinerna i Gudhem och Varnhem visar att det funnits ett system av härbärgen och gästhem för de vägförande. Medeltida reliefer i forshems kyrka och Skara domkyrka bär vittnesbörd om att pilgrimerna var något som hörde till vardagen.

I och med reformationen på 1500-talet förbjöds hela pilgrimsväsendet. Skälen till detta var många och handlade säkert om såväl politik som religion. Det dröjde fram till slutet av 1900-talet innan pilgrimer åter kom att bli ett ord som nämndes med intresse i de nordiska länderna. Ännu är det sannolikt för tidigt att riktigt förstå alla orsaker till detta, men några faktorer kan kartläggas.

1. Ett generellt ökat intresse för medeltiden. Delvis söker man säkert den romantiserade bilden, med riddare och väna damer. Men sannolikt har medeltidsintresset också djupare orsaker som har att göra med identitet i en globaliserad värld. Det europeiska kulturarvet har i olika avseenden sin utgångspunkt i medeltiden, och dessa rötter är viktiga att känna och knyta an till.
2. Anlighet. Även om shopping är en av samtidens trender så finns det också en mottrend med sökande efter någon slags andlighet. Den är inte nödvändigtvis knuten till kyrkans traditionella verksamhet utan kan söka sig andra former. Denna andlighet tar sig uttryck i att man söker det enkla och efter sambandet mellan kropp och själ. Vandringen har i det sammanhanget visat sig vara ett lika enkelt som effektivt uttrycksmedel. Därmed inte sagt att alla vandrare på pilgrimslederna är kyrkliga eller ens vill kalla sig troende.

Arnturismen i Skaraborg

Från slutet av 1990-talet och flera år in på 2000-talet har hundratusentals besökare lockats till Skaraborg med hjälp av Jan Guillous riddartriologi om skandinavisk medeltid. Fakta har ställts mot fiktion och blandats samman i romanform och gett en röd tråd till en rad episoder och platser i den historiska verkligheten. Denna tråd togs upp som en kraft för kulturhistorisk

utveckling. I den s.k. Armturismen har kommuner, kyrkan och turistorganisationer samarbetat i syfte att attrahera besökare att resa i ”Arns fotspår”

Sedan 2004 pågår också ett samarbete med Östergötland under namnet ”Göta Rike”, där Västra Götalandsregionen är uppdragsgivare. Västergötlands Museum ansvarar för uppdraget, även Skara Stift och Västsvenska Turistrådet deltar. I Östergötland deltar östsam, Östergötlands Museum, Östergötlands turistråd och Linköpings Stift. Arbetet syftar till att bygga upp produkter som kan ta vid när intresset för Arn avtar och har tre inriktningar. Eriksgatorna, Birger Jarl och pilgrim.

Pilgrim i Skaraborg

En trend inom besöksnäringen är religiös turism och runt om i Europa ökar intresset för pilgrimsvandring. I Sverige startade arbetet i Östergötland 1996 och drivs där idag av pilgrimscentrum i Vadstena. Klosterleden i Östergötland består av 25 mil sammanhängande led och har också via andra leder koppling till Trondheim (Nidaros).

Skara Stift hade också varit en av de drivande parterna när föreningen Pilgrim i Sverige började ta form under mitten av 1900-talet. Det gjorde att det fanns en stor kunskapsmassa inom kyrkan när det gällde pilgrimsarbetet, redan innan Armturismen tog fart. Under många år har stiftet också ordnat pilgrimsvandringar sommartid. Det har inte skett utmed markerade leder utan på stigar och vägar som valts från gång till gång.

Sedan 2006 har det i Skaraborg byggts sammanlagt ca 6 mil pilgrimsled. De tvådelsträckorna som är färdiga är S:t Olofsleden mellan Falköping och Varnhem samt leden mellan Husaby och Forshem. Erfarenheterna är goda och fler och fler vandrar på pilgrimslederna för varje år. Lederna har också fungerat som ett sätt att länka samman besöksmål och lett till gemensam utveckling.

Planerad Aktivitets- och tidplan

Aktivitets- och tidplan Pilgrimsleder Skaraborg				
Delprojekt	Aktivitet	Syfte	Deltagande	Tidplan
Leddragning	Förslag på dragning	Ta fram förslag på dragningen av en naturskön pilgrimsled	Församlingar	0807-0912
	Markägarkontakter	Förankra föreslagen leddragning med markägare och teckna markägaravtal	Församlingar	0811-0912
	Leddragning	Etablera 8 mil ny pilgrimsled	Arbetsgrupper	0811-1006
	Studieresa	Ge inspiration till arbetsgrupperna i sitt produktutvecklingsarbete	Arbetsgrupper	0904
Produktutveckling	Utvecklingsarbete kring boende, mat och aktiviteter, paketering inkl.	Utveckla infrastruktur för pilgrimsvandrare samt fem nya produkter med tillhörande	Turistföretag	0901-1005

	försäljnings -kanaler	försäljningskanaler		
	Framtagning av andlig vägvisare	Skapa en vägvisare i form av en skrift för de som pilgrimsvandrar på egen hand	Skara Stift, församlingar	0901-1005
Marknadsföring	Gratisbroschyr inkl grov karta	Ha ett enkelt material att dela ut till potentiella pilgrimsvandrare vid t.ex. mässor och evenemang	Pilgrimsgrupp	0905-1005
	Informationstavlor	Producera informationstavlor som ska stå vid varje delsträckas start för att informera vandrare	Pilgrimsgrupp	0905-1005
	Hemsida	Ta fram en gemensam hemsida för marknadsföring av Skaraborgs pilgrimsled	Pilgrimsgrupp	0902
	Annonsering	Öka försäljningen av produkter kopplade till pilgrimsleden	Pilgrimsgrupp	0905-1005
Framtid	Organisation av förvaltning och underhåll	Etablera organisation och ekonomiska förutsättningar för förvaltning, underhåll och utveckling av lederna	Arbetsgrupper	0908-1010
	Underlag för fortsatt utbyggnad	Förberedelse för fortsatt utbyggnad av pilgrimsleder och anslutning till andra områden	Pilgrimsgrupp	0908-1010

Genomförande av Aktivitets- och tidplan

Fyra arbetsgrupper har arbetat med att ta fram förslag på leddragning samt markägarkontakter för sträckorna Gudhem-Kungslena, Varnhem-Skara, Skara-Husaby och Kålland. 2 st studieresor har planerats och genomförts. Nya pilgrimsprodukter har tagits fram, en andlig vägvisare har producerats och projektet har tagit fram och tryckt gratis-broschyren "Pilgrimspasset". I anslutning till lederna har informationstavlor producerats och satts upp. En hemsida – www.pilgrimskaraborg.se, har producerats. Annonsering gällande invigningar, vandringar och pilgrimsprodukter har gjorts i lokal dagspress, på hemsidor och i Pilgrimspasset. Projektet har även tittat på olika framtida organisationsformer samt varit en kunskapsbärare för att fler pilgrimsprojekt och delsträckor skapats.

Resultat av Aktivitets- och tidplan

De fyra arbetsgruppernas arbete har resulterat i 8,1 mil pilgrimsled, vid markägarkontakter som tagits har ingen markägare krävt ett skriftligt avtal, varpå muntliga avtal har legat till grund för arbete med leddragningen.

Studieresorna som planerats och genomförts har gått till Pilgrimscentrum i Vadstena och Santiago De Compostela (Spanien).

De produkter som tagits fram med Pilgrimsloggan (S:t Olofskorset) är: Pilgrimsockar, Pilgrimsknäcke, pins, vandringsstavar, reflexväst samt litteraturen: Vägvisare, buen Camino, tankeböcker.

Hemsidan som tagits fram presenterar lederna, planerade ledda vandringar, tävling, gästbok m.m. Annonsering och press ses i bilaga 1.

Projektet har tittat på olika förslag på framtida organisationsformer men utan resultat av bildande av förening. Däremot kan samordning och stöttning av pilgrimsleden i Skaraborg fortskrida genom ett treårigt kulturavtal mellan Skara kommun och VG-regionen, se bil. 2

Projektets positiva effekter

Projektet har resulterat i en led som sträcker sig över flera kommuner och har tagits upp som ett gott exempel i Handlingsplan 2011 (bil. 3) kopplat till Skaraborgs Turiststrategi. Genom projektets genomförande och byggande av leder har Regionens kulturavdelning visat intresse för fördjupat samarbete genom Land Art. 2010 samarbetade konstpedagog från regionen med åk 5-elever i Varnhemsskolan, 2011 var det åk 4-elever från Gudhemsskolan som fick ta del av denna aktivitet. Genom detta LandArt-samarbetet har den lokala skolan och elever fått fördjupad kunskap om den historiska plats de bor på samt kunskap om Pilgrim, det har skapats konstverk på leden. Vidare har regionen även valt att förlägga en sträcka "DanceWalk" på leden Varnhem-Skara.. Vidare har projektet resulterat i gott samarbete mellan olika organisationer, kommuner, privatpersoner och församlingar. Arbetet med att bygga lederna har även sysselsatt ett antal människor genom arbetsmarknadsåtgärder. Genom att projektet Pilgrimsled Skaraborg bedrivits har fler sträckor, organisationer och projekt skapats i syfte att dessa sträckor bygger vidare på de leder som Pilgrimsled Skaraborg åstadkommit. Kontakter har knutits med regionerna Bohuslän, Dalsland, Hälsingland i syfte att samverka med Pilgrimsleden som gemensam bas. Till detta har Skara Stift satsat på mottagningsverksamhet för pilgrimer i det gamla Djäknestallet i Skara. På Kålland har verksamhet kring pilgrimgården Sunnersberg startat se bil. 5, ytterligare positiva effekter är att Pilgrimsleden i Skaraborg uppmärksammats i olika turistbroschyrer 2011, se bil 6, 7 och 8

Erfarenheter

Genom arbete i projektet har deltagare skaffat sig erfarenheter av varandras organisationstillhörighet, samt en ökad kunskap av natur- & kulturutbudet utanför sin egna kommun. För de flesta deltagarna har det också varit nytt att jobba i ett Leader-projekt. Projektet har även visat tydligt på hur viktigt det är att jobba med kvalité och hållbarhet utifrån ett lokalt perspektiv men också att samverka med andra/ fler aktörer.

Förankring av projektet

Pilgrimsprojektet har förankrats via föreläsningar riktat såväl officiellt som internt inom församlingsarbete inom Skara Stift och information till Turistorganisationerna i Tidaholm, Falköping, Skara, Lidköping/Götene och Skövde. Nyhetsbrev har skickats ut kvartalsvis enligt sändlista, se bil. 4 Vidare har projektet förankrats via de studieresor som gjorts.

Samarbete och kontakt med andra organisationer, föreningar, kommuner och företag

